

Kleine Karekiet met geolocator op de rug en met een rode ring en een aluminium ring.

Een studie bij Kleine Karekieten met gebruik van geolocators

Rudy Schippers & Tijs van den Berg

In het artikel 'Wetenswaardigheden van de Kleine Karekiet' in De Korhaan van 2017 is een overzicht gemaakt van wat we zoal weten van de Kleine Karekiet en wat er verder nog onderzocht moet worden. De Kleine Karekiet is verreweg de meest talrijke zangvogel die aan de Gooimeerkust wordt geringd. Tegelijkertijd is het een soort waarvan we maar weinig weten over zijn verblijf gedurende de wintermaanden. Dat geldt niet alleen voor de Gooise Kleine Karekieten, maar voor heel Nederland en zelfs voor heel Europa.

Er bestaat een goed overzicht over de terugvangsten binnen Europa, vooral middels de data van ringstations. De situatie is een stuk minder duidelijk zodra ze de Middellandse Zee over zijn gestoken en vooral ten zuiden van Marokko komen. Ook kan het beeld van Europese terugvangsten gekleurd zijn door de verspreiding van ringstations: waar niet geringd wordt kunnen we ook geen terugvangsten verwachten. Jarenlang onderzoek in de Sahel, zoals beschreven in het boek 'Living on the edge' (Zwarts

et al., 2009) geeft aan dat veel zangvogels die in het riet voorkomen, zoals de Sprinkhaanzanger en de Rietzanger in grote getale naar de Sahel gaan maar dat de Kleine Karekiet daar nauwelijks gezien wordt. Waar gaan ze dan wel naar toe? Van de meer dan 17.000 Kleine Karekieten die vanaf 2006 bij de Gooimeerkust gevangen zijn, komen onze meest zuidelijke terugvangsten uit Spanje en Portugal. Van de meer dan 650.000 Kleine Karekieten die in de loop der jaren geringd zijn in Nederland, zijn slechts 14

terugmeldingen bekend uit landen ten zuiden van Marokko. Ook zijn soortgelijke terugmeldingen van Kleine Karekieten die elders in Europa geringd zijn, beperkt.

Geolocator-onderzoek

Ringonderzoek heeft ons voor het beantwoorden van vragen over de trekroute en verblijfplaatsen in Afrika weinig te bieden. Daarom is gezocht naar een alternatieve methode door gebruik te maken van geolocators. Samen met het Vogelringstation De Haar te Haarzuilens is bij de Vogelwerkgroep het Gooi e.o. een voorstel ingediend om op die manier de trekroutes in kaart te kunnen brengen. Daarvoor zijn fondsen beschikbaar gesteld door het IJsvogelfonds van Vogelbescherming, het Dineke Sluijters Vogelfonds, de provincie Utrecht, het Prins Bernard Cultuurfonds en het Carel Nengerman Fonds. Daarnaast is eigen vermogen gebruikt van het VRS De Haar. Het gebruik van deze geolocators wordt in Nederland gezien als een dierproef. Dit soort projecten kunnen alleen maar worden uitgevoerd binnen een goedgekeurd protocol, waarvoor samenwerking gezocht is met Raymond Klaassen van de Rijksuniversiteit Groningen. Een van de wensen van Groningen was dat we de migratie van Kleine Karekieten zouden vergelijken met de trekroutes van de Bosrietzanger.

Volwassen Kleine Karekiet

Hans Hover

Beide vogels lijken sterk op elkaar, maar terwijl onze Kleine Karekieten naar West-Afrika gaan is van de Bosrietzanger bekend dat hij zich naar Oost-Afrika begeeft. Van onze Bosrietzangers zijn de trekroutes nog veel minder bekend dan die van de Kleine Karekiet.

Vorbereidingen

Ter verdere voorbereiding voor deze studie zijn er berekeningen gemaakt om in te schatten bij welke vogels we de grootste kans op een terugvangst zouden krijgen. Dit is belangrijk, omdat de gegevens van een geolocator alleen uitgelezen kunnen worden als deze weer van de vogel verwijderd wordt. Voor die berekening zijn data gebruikt van zowel Kleine Karekieten als Bosrietzangers die op Oud Naarden en Oud Valkeveen geringd zijn. Voor jonge vogels bleek dat de kans om ze terug te vangen klein was. De beste resultaten konden verwacht worden bij mannetjes van twee jaar en ouder. Vrouwtjes blijven dicht bij het nest en zijn daardoor moeilijker te vangen. De kans op

een terugvangst van deze mannetjes werd geschat op ongeveer 25%. Deze conclusie is vervolgens getoetst aan de hand van gegevens uit de landelijke database, die door het Vogeltrekstation in Wageningen ter beschikking is gesteld. Daaruit bleek dat de kansen op terugvangst voor de Gooise vogels vergelijkbaar zijn met de landelijke gegevens.

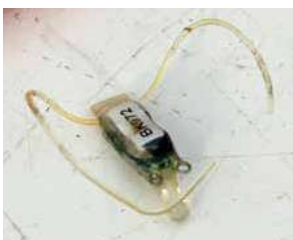
Nadat dit allemaal geregeld was, zijn er bij Migrate Technology in Engeland 40 geolocators besteld, waarvan 15 voor VRS De Haar en 25 voor VRS Het Gooi. Toen deze loggers in 2018 aangelegd moesten worden, zochten we naar vogels die in 2016 als eerstejaars geringd waren. Echter, de zware slagregens van 2016 bij Oud Valkeveen hadden veel slachtoffers geëist en uiteindelijk bleek er maar één vogel uit 2016 beschikbaar te zijn. Deze is van een logger voorzien en bleek ook nog de laatste vogel te zijn die in 2019 terug is gevangen. Gelukkig hadden we voldoende Kleine Karekieten van 3-5 jaar oud. In totaal zijn er daarvan 20 bij Oud Valkeveen van een logger voorzien. De

overige 5 loggers zijn bij een Bosrietzanger aangelegd. Voor het VRS De Haar was die verhouding 8 Bosrietzangers en 7 Kleine Karekieten. Om de vogels bij terugkomst beter te kunnen herkennen hebben we eveneens een rode kleuring aangebracht.

Geolocators bij terugkeer

Tot onze grote verrassing hebben we in totaal 12 Kleine Karekieten met geolocator terug kunnen vangen, waarvan 7 bij Oud Valkeveen. Dit succes was mede te danken aan de goed zichtbare rode ring van vogels die hoog in het riet zaten waarna er in de nabijheid een net werd opgesteld en bingo! Helaas is het niet gelukt om ook maar één Bosrietzanger terug te vangen, ook niet bij het VRS De Haar. Bosrietzangers overwinteren in Oost-Afrika. In het voorjaar van 2019 waren er aanhoudend zware regens in Griekenland en de Balkan. Mogelijk heeft dit ertoe geleid dat onze vogels elders een heenkomen hebben gezocht. We kregen ook nog een melding van een Kleine Karekiet met rode ring

Geolocator met bevestigingslus

Grootte van de geolocator

nabij het Newport Hotel in Huizen. Het ringnummer correspondeerde met dat van een van onze vogels, maar helaas is het niet gelukt om hem te vangen. Ook uit Engeland kwam een melding van een Kleine Karekiet met een rode kleurring. Wij hebben contact opgenomen met ringers uit de omgeving die deze vogel hebben kunnen controleren. Helaas bleek dit een Britse vogel te zijn en niet een van 'onze' karekieten.

Het feit dat we 12 van de 27 Kleine Karekieten terugkregen met loggers was ver boven verwachting. Vooral ook omdat eerdere pogingen met Kleine Karekieten in Finland, Duitsland, Tsjechië, Bulgarije en Spanje dichtbij een terugvangst van 10% zaten en in enkele gevallen zelfs helemaal niets opleverden. Daarnaast waren er terugvangsten waarbij de vogel onderweg zijn logger was verloren. Deze eerdere pogingen werden vooral gedaan met Zwitserse loggers van 0,6 gram terwijl wij een nieuw type geolocator van 0,36 gram konden gebruiken. Dit type was uitgerust met een langere sensor waarmee het licht beter opgevangen kan worden. Kleine Karekieten ruien in Afrika waarbij

het mogelijk is dat loggers met een korte ringnummer bedekt worden door de nieuw gegroeide veren en dus geen licht kunnen meten.

Data-analyse

De licht sensor van een geolocator registreert de daglengte aan de hand waarvan de breedtegraad bepaald kan worden. Met het vastleggen van de tijd van zonsopkomst en ook die van zonsondergang, kan de lengtegraad vastgesteld worden. De combinatie daarvan geeft bij benadering de positie van de vogel aan. Middels een serie metingen kan daaruit de trekroute bepaald worden. Omdat de lichtintensiteit iedere minuut wordt geregistreerd en de hoogste waarde van iedere 5-10 metingen wordt opgeslagen, wordt een grote hoeveelheid data verkregen. Van de 12 geolocators die we weer terugkregen bleken er maar 5 voldoende data te bevatten van zowel de heenreis als de terugreis. Van 7 geolocators hadden we alleen maar informatie over de heenreis. Dit komt omdat de levensduur van de batterij beperkt is: een grotere batterij zou

de logger te zwaar maken om te gebruiken bij deze kleine vogels.

De analyse van de grote hoeveelheid aan gegevens is momenteel in volle gang. Het is een driejarig project dus we hebben nog even de tijd om daaraan verder te werken.

Het derde jaar

Bij 11 van de 12 vogels waarvan de loggers uit 2018 konden worden verzameld is in 2019 opnieuw een logger aangebracht, waarbij de rode ring is vervangen door een blauwe ring. De twaalfde vogel kwam pas op 21 juli opdagen en op dat moment waren alle loggers al gebruikt. Deze laatste vogel was modderwet met een gewicht van 15,5 gram tegenover een gemiddeld gewicht van 11,5 gram. Net zoals de andere vogels bleek hij in topconditie te zijn en is uit niets gebleken dat hij last gehad heeft van de logger op zijn rug. De bedoeling van het nogmaals aanbrengen van een geolocator bij dezelfde vogel is om na te gaan of die het jaar daarna opnieuw dezelfde route volgt of misschien een heel andere. Wij wilden in 2019 graag meer Bosrietzangers van een logger voorzien, maar helaas waren daarvoor bij Oud Valkeveen maar een viertal mannetjes beschikbaar. Bij het VRS De Haar hebben wel meer Bosrietzangers een geolocator meegekregen.

Tot slot

Voor verdere vragen over het bovenstaande of over het Vogelringstation het Gooi kunt je terecht op vrs.hetgooi@gmail.com.

Ook als je een dag mee wilt doen met de ringactiviteiten kun je op dit adres een bericht achterlaten.

Opmerking redactie: Zie ook de bespreking van Paul Keuning in dit nummer van het Themanummer SAHEL, Limosa 92(3-4), 2019 over dit onderwerp.

Bronnen

- Zwarts, L., R.G. Bijlsma, J. van der Kamp & E. Wymenga, 2009. *Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel*. KNNV publishing, Zeist.

Onverschrokken bestaan

Ronald Hermsen

De Putten tussen Petten en Camperduin

Ronald Hermsen

“Een happy end is vaak een kwestie van tijdig wegwezen” lees ik bij Koos van Zomer in Alle vogels. Ik was dus te laat, die keer dat ik mijn telescoop had opgezet en keek naar de kolonie Grote Sterns in ‘De Putten’ bij Petten en Camperduin. Het is een komen en gaan van vogels en het luid krassende kerRICK is niet van de lucht (eufemisme). Volgens de ANWB-gids klinkt dit “als wanneer amalgaam in tand gedrukt wordt”. Bij mij komt een heel andere associatie boven: die van mijn aardrijkskundelerares op de middelbare school, die met krassend krijt – ingehouden woede vanwege het puberale gedrag van ons leerlingen? – iets op het bord schrijft wat ik waarschijnlijk niet heb overgenomen.

Het had zo'n mooie dag kunnen zijn. Over de dijk zonder visje, op de terugweg met vis. Onderweg maken de Grote Sterns elkaar soms het leven zuur doordat ze elkaars buit willen stelen. Maar goed, sterns doen wat sterns doen. Ze draaien, zwenken en vliegen in een sierlijke chaos

Grote Stern

Gwendolyn Braun

door en om elkaar heen. Een levendige boel waarin ze elkaar allemaal een plekje lijken te gunnen en de meeste jongen uiteindelijk wel aan hun visje komen. Toen had ik dus op moeten stappen, want even later landt een Zilvermeeuw in de kolonie en pakt met zijn grote, gele snavel een van de pulletjes, om hem eens goed heen en weer te schudden, op de grond te smijten en te pikken. Ik volg de Zilvermeeuw ongeveer een uur. Het gegooi en gesmijt gaat maar door en ziet er klungelig uit. En al die tijd scheren de volwassen sterns luid krijsend en in duikvluchten vlak over hem heen. Maar dit exemplaar is stoïcijns en trekt zich hier niets van aan.

Jonglerende Zilvermeeuwen

Het jong kan blijkbaar niet in één keer naar binnen en zonder de scherpte van een roofvogelsnavel gaat het opdelen in hapklare brokken ook niet van een leien dakje. En dat ziet een juveniele Zilvermeeuw ook. Alsof zijn neus bloedt komt hij dichterbij, pakt snel het

verdwaasde pulletje van de adulte meeuw af en gaat ermee aan de haal. Vervolgens begint het gooien en smijtwerk opnieuw. Ik stel weer scherp op de volwassen meeuw en zie dat deze niet voor één gat te vangen is. Hij stapt op een ander Grote Sterngezinnetje af en grist daar wéér een jong weg. Opnieuw ouders in paniek. Weer gooiën en smijten en pikken. Ik heb hem geen moment daadwerkelijk van het sternetje zien eten. En dat is nog maar wat ik zie, op één vierkante meter, in krap één uur tijd. Wat speelt zich hier verder allemaal af? Als ik daarover nadenk en deze lijn doortrek over de gehele broedperiode, visualiseer ik een massale slachtpartij met jonglerende Zilvermeeuwen, krijsende Grote Sterns en beurs gegooide, dode pullen. Het verbazingwekkendst vind ik echter dat alle vogels weer gewoon – maar heel alert – doorgaan met wat ze deden zodra de rust is weergekeerd. Het normale leven neemt zijn gang, tot het volgende incident. Ook dat behoort tot het normale leven. Een onverschrokken bestaan.

Eerste jaar Kleine Karekiet

Jan van Gastel

